

Григорович Т. В.
судовий експерт, завідувач сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень, Тернопільський науково-дослідний експертно криміналістичний центр МВС України

Кравець В. Л.
судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень, Тернопільський науково-дослідний експертно криміналістичний центр МВС України

Особливості визначенні деяких ідентифікаційних ознак при виконанні судових почеркознавчих експертиз

Порядок визначення деяких ідентифікаційних ознак в сучасному почеркознавстві регламентовано недостатньо чітко, тому вдосконалення системи почеркових ознак в експертних дослідженнях на даний час залишається актуальним.

Визначення ідентифікаційних ознак почерку в основному проводиться якісно-описовими методами, інколи, без чіткої прив'язки до системи координат, застосування інструментальних методів і підтвердження переконливим ілюстративним матеріалом належної якості. Це стосується ознак, що відображають як структурні характеристики рухів так і їх просторову орієнтацію. Виявлені у такий спосіб ідентифікаційні ознаки не завжди переконливі. Визначені за нечіткими параметрами окремі ознаки, які мають сумнівну ідентифікаційну значимість, і включення їх до загальної кількості збіжних або розбіжних ознак в процесі порівняльного дослідження, може призвести до необґрунтованого або навіть хибного висновку [4, с. 86]. Цьому сприяє і те, що у наявних інформаційних джерелах не завжди чітко викладено параметри, які необхідні для визначення цих ознак, а також термінологію та формулювання, які відображають суть деяких з них, що призводить до їх неоднозначного тлумачення.

В елементарній геометрії положення точки визначається у прямокутній системі координат у вигляді числових координат – за довжиною відрізків проведених з цієї точки паралельно осям координат «х» та «у». Очевидно, що кожна точка в цій системі буде займати положення відмінне від розташування будь-якої іншої точки, матиме інші, притаманні лише їй числові координати, і може бути достовірно розпізнана візуально (на якісному рівні) як така, що розміщена відносно іншої точки справа, зліва, вище, нижче, або ж на одному рівні. Оскільки рукописний текст та підписи відображають динамічну систему рухів у двовимірній площині, ідентифікаційні ознаки відносної протяжності та розміщення рухів доцільно визначати на якісному рівні, враховуючи розміщення точок на траєкторії почеркових об'єктів в системі координат подібній до прямокутної, в якій за горизонтальну вісь «х» умовно приймається

лінія письма/підпису, а за вертикальну вісь «у» – **один з перпендикулярів**, опущений на цю лінію [2, с.91]. При цьому **лінія письма/підпису** (вісь «х») у вибраній системі координат єдина для кожного з досліджуваних графічних об'єктів, а вісю «у» може бути один з перпендикулярів опущений на цю лінію.

Лінії письма/підпису визначаються шляхом умовної геометричної побудови.

Лінія письма (окремого слова або кількох цифрових знаків)

— пряма, яка утворюється при умовному з'єднанні основ першого та останнього буквених або цифрових знаків.

Лінія підпису — пряма, яка утворюється при умовному з'єднанні основ першого та останнього буквених знаків та (або) штрихів (виключаючи розчерк).

Основа графічного знаку — нижня частина рядкових елементів букв, цифрових знаків, а також штрихів, які не утворюють букв.

Якщо у вказаний спосіб **лінію письма/підпису** визначити неможливо, за нею приймають пряму, умовно проведену через найнижчу точку основи букви або безбуквеного штриха у початковій частині тексту/підпису, паралельно до лінії бланкового рядка, горизонтальної лінії графлення або нижнього зрізу матеріалу письма.

Лінія бланкового рядка (бланковий рядок) — різновид горизонтальної лінії графлення, яка вказує місце на аркуші, відведене для виконання певного рукописного запису.

«Особливими» точками на траєкторії почеркових об'єктів вважаються:

- точки початку, закінчення та перетину рухів;
- екстремальні точки (екстремуми) — найвищі (верхні), найнижчі

(нижні), крайні ліві (ліві) та крайні праві (праві) точки, чиє умовне значення координат у прямокутній системі координат по одній із осей мінімальне або максимальне.

Точки початку, закінчення та перетину рухів однозначно визначаються візуально «на око», а екстремальні точки — за результатами умовної геометричної побудови у прямокутній системі координат, в якій за горизонтальну вісь «х» приймається **лінія письма/підпису**, а за вертикальну вісь «у» – **один з перпендикулярів**, опущений на цю лінію.

Положення **лінії письма/підпису** відносно бланкового рядка, горизонтальної лінії графлення або нижнього зрізу матеріалу письма вказує на її напрямок: — горизонтальний; вгору (піднімається); — вниз (опускається).

Положення повздовжньої осі графічних знаків або їх складових частин відносно перпендикуляра опущеного на **лінію письма/підпису** вказує на їх нахил: — правий; — нахил відсутній (без нахилу); — лівий.

Ідентифікаційні ознаки відносної протяжності рухів визначаються візуально, «на око», за співвідношенням умовних значень протяжності між окремими елементами рукописного тексту/підпису або їх складовими частинами, та формулюються як: — більша; — менша; — однакова.

Протяжність рухів при виконанні окремих графічних знаків або їх складових частин визначається шляхом умовної геометричної побудови у прямокутній системі координат в якій базовою лінією є лінія письма/підпису.

Протяжність рухів по вертикалі при виконанні графічного знаку або його складової частини визначається за розміром перпендикуляра, опущеного від його верхньої екстремальної точки до лінії основи [4, с. 87].

Протяжність рухів по горизонталі при виконанні графічного знаку або його складової частини визначається за розміром проекції відрізка, що з'єднує його праву та ліву екстремальні точки на лінію основи [4, с. 87].

Лінія основи графічного знаку — пряма, умовно проведена через найнижчу точку рядкового елементу букви, цифрового знаку, або ж безбуквеного штриха, паралельно до **лінії письма/підпису**.

Ідентифікаційні ознаки відносного розміщення рухів визначаються візуально, «на око», за розміщенням «особливих» точок на траєкторії почеркових об'єктів:

по горизонталі

- відносно інших точок, елементів рукописного тексту/підпису або їх складових частин (– справа, – зліва, – на одному рівні);

- відносно повздовжньої осі елементів рукописного тексту/підпису або їх складових частин (– справа, – зліва, – на одному рівні).

по вертикалі:

- відносно інших точок, елементів рукописного тексту/підпису або їх складових частин (– вище, – нижче, – на одному рівні);

- відносно лінії письма/підпису, лінії основи графічного знаку, середньої лінії елементів рукописного тексту/підпису або їх складових частин (– вище, – нижче, – на одному рівні).

Розміщення «особливих» точок відносно інших об'єктів порівняння встановлюється:

- **по горизонталі** — лише за лініями, паралельними до **лінії письма/підпису**;

- **по вертикалі** — лише за перпендикулярами, опущеними на **лінію письма/підпису**.

Для більшої зручності та достовірності визначення відносного розміщення «особливих» точок в процесі порівняльного дослідження, пропонується використовувати координатну сітку, яка створюється в текстовому редакторі **Word Microsoft Office** та має вигляд двох груп взаємно перпендикулярних ліній. При роботі з координатною сіткою є можливість змінювати її масштаб, вільно обертати, переміщати, а також змінювати тип, розмір та колір ліній [2, с. 92]. Така сітка в ході дослідження накладається на зображення почеркового об'єкту так, щоб одна з її горизонтальних ліній сумістилася з **лінією письма/підпису**. Визначення ознак відносного розміщення «особливих» точок на фоні координатної сітки значно спрощується. Найбільш доцільно цей спосіб застосовувати при дослідженні підписів, які виконані з наслідуванням дійсним підписам.

Зазначений вище матеріал містить уточнену термінологію та формулювання, забезпечує їх однозначне тлумачення та достовірність, мінімізує вплив суб'єктивного фактору при визначенні деяких ідентифікаційних ознак якісно-описовими методами, і може використовуватися судовими експертами на практиці при дослідженні буквених текстів, цифрових записів та підписів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воробей О., Меленевська З. Криміналістичне дослідження підписів: посібник. Київ: Пульсари, 2006. – 84 с.

2. Григорович Т., Кравець В. Використання системи координат під час визначення ідентифікаційних ознак у почеркознавчій експертизі підписів. *Криміналістичний вісник*. 2019. № 1. 115 с. (2019).
3. Меленевська З, Свобода Є. Альбом загальних та окремих ознак підпису: навчально-методичний посібник. Київ: 2012. 82 с.
4. Мороз С., Кравець В. Визначення ідентифікаційних ознак підписів за розміщенням «особливих» точок. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 28. 160 с.

УДК 343.98:340.134(477)(100)

Хома В. В.

*доктор філософії в галузі біології,
судовий експерт сектору фізико-хімічних досліджень
відділу досліджень матеріалів, речовин і виробів,
Тернопільський науково-дослідний експертно-
криміналістичний центр МВС України*

Правове забезпечення проведення судової експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів в Україні

Зростання рівня незаконного обігу наркотичних засобів та поява нових психоактивних речовин потребують не лише вдосконалення механізмів правоохоронної діяльності, а й належного правового забезпечення експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (далі експертиза НЗПРАП). Адже вона відіграє важливу роль у процесі розслідування та судового розгляду таких злочинів, дозволяє точно визначити склад, кількість та природу вилучених речовин, що є необхідним для кваліфікації злочину та винесення справедливого судового вироку [1]. Значна кількість організованих злочинних груп з незаконного обігу наркотичних засобів є транснаціональними. Тому важливою складовою є інтеграція міжнародного законодавства у національну правову систему [7]. Відповідно метою роботи стало дослідити взаємозв'язок правового регулювання проведення експертизи НЗПРАП в Україні з міжнародним законодавством.

У Міжнародному законодавстві з питань організаційно-правових засад протидії наркозлочинності фундаментальними є Конвенції Організації Об'єднаних Націй (далі ООН): Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року (з доповненнями), Конвенція про психотропні речовини 1971 року, Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року, які встановлюють правила контролю за обігом, виробництвом та торгівлею наркотичних засобів та психотропних речовин, визначають перелік наркотичних засобів, психотропних речовин та їх класифікацію залежно від небезпечності та негативного впливу на здоров'я людини, передбачають створення Міжнародного Комітету з контролю за наркотиками, визначають відповідальність держав-учасниць ООН за забезпечення використання наркотичних засобів та психотропних речовин у саме у медичних та наукових цілях [4, 5, 6].